

redactioneel

Structurele overcapaciteit door driedubbele krimp

Het afgelopen najaar zagen twee verschillende prognoses voor de ontwikkeling van de bevolkingsomvang en het aantal huishoudens het licht. In september was dat *Nederland in 2040. Een land van regio's. Ruimtelijke verkenning 2011* van het Planbureau voor de Leefomgeving. Hoofdteneur van dit rapport was dat er tot 2040 gebieden zijn in Nederland waar zowel krimp, groei als een combinatie van beide ontwikkelingen kan optreden. Er werden twee hoofdsenario's ontwikkeld, een scenario met een relatief geringe economische groei en weinig immigratie en een scenario met een hoge economische groei en veel immigratie. Tot 2020 zou er in beide scenario's sprake zijn van bevolkingsgroei, ook buiten de Randstad in gebieden als Brabant, Arnhem-Nijmegen en Groningen-stad met Eemshaven. Het plaatje van het groeiende aantal huishoudens laat een iets ander beeld zien: groei over de hele breedte met uitzondering van Amsterdam[!], Limburg en Oost Groningen. Tussen 2120 en 2130 zou er van gegarandeerde bevolkingsgroei alleen nog sprake zijn in het Westland, Utrecht, Arnhem-Nijmegen, Noorddoodspolder en Groningen van stad tm Eemshaven. Het aantal huishoudens laat iets soortgelijks zien – groei in beide scenario's alleen nog in het Westland, Midden Brabant, Noordtoostpolder, Deventer-Zutphen-Apeldoorn, Zuidwest Drenthe en opnieuw Groningen stad en Eemshaven. Opmerkelijk genoeg ontbreken Amsterdam en Rotterdam en ommelanden in deze lijst van de groeiers. In beide scenario's zijn de uitgezette plannen op het gebied van woningbouw en [weg]infrastructuur als uitgangspunt meegenomen. Bij een liberalisering van de ruimtelijke ordening zou de verschuiving van de groei van de grote steden naar landelijk gebied als het Groene Hart en het Rivierengebied nog in sterkere mate optreden. Kortom . een tamelijk genuanceerd verhaal met als belangrijkste zwakke stee het doodleuk door-extrapoleren van de vigerende planvorming. Die plannen staan nu door de economische crisis juist op de tocht om uitgesteld of afgesteld te worden.

Een maand later verscheen de *Regionale bevolkings- en huishoudensprognose* voor de periode 2010-2025 ook van het Planbureau voor de Leefomgeving , ditmaal samen met CBS. Ditmaal geen diverse scenario's, maar slechts één draaiboek en één conclusie: een forse groei in de Randstad [van maar liefst 700.000 mensen], voornamelijk in de grote steden. Deze groei zou extra druk op de woningmarkt veroorzaken, ook buiten de Randstad, omdat daar het aantal personen per huishouden door de vergrijzing sterker daalt. Gemeentes, kijk maar uit met het vanwege de crisis afgelasten van je woningbouwplannen, zo lijkt de verborgen boodschap. Adri Duyvestein was er natuurlijk als de kippen bij om de verdere doorgroei van 'zijn' Almere te propageren, maar verder bleef het betrekkelijk stil. Natuurlijk, de boodschap dat de Randstad 'gewoon' fiks zou doorgroeien drong wel tot de media door [het veel genuanceerdere rapport uit september was nagenoeg onopgemerkt gebleven - kennelijk te hoog gegrepen voor het journaal], maar pleidooien voor een nieuwe impuls in de woningbouwproductie à la Duyvestein bleven uit . Daar was de crisis inmiddels al veel te diep voor doorgedrongen. In zekere zin is dat maar goed ook. Een kunstmatig oppeppen van de bouwproductie zou een verdere overcapaciteit in de gebouwde omgeving tot gevolg hebben. Overcapaciteit zowel in aantallen vierkante als kubieke meters, zowel aan woningen als bedrijfsgebouwen. Die overcapaciteit is niet louter conjunctureel, maar niet in de laatste plaats structureel van aard. Deze structurele overcapaciteit heeft demografische en economische oorzaken. Wat betreft de demografie betreft: foutief geïnterpreteerde demografische korte-termijn-data zijn

hier de hoofdoorzaak. De immigratiegolf uit de [late] jaren tachtig en negentig werd lange tijd domweg door-geëxtrapoleerd in de toekomst. Daarnaast lijkt de sterk toegenomen emigratie sinds het begin van de 21^e eeuw inmiddels een hardnekkig onderdeel van ons demografisch patroon te zijn geworden.

De economisch veroorzaakte overcapaciteit wordt niet alleen veroorzaakt door de recente krediet- en hypotheekcrisis, wordt daardoor natuurlijk wel verergerd, maar de grondoorzaak ligt veel dieper. Nederland is er sinds de ondergang van de klassieke maakindustrie met de daarmee verbonden kapitaalgoederenindustrie in de jaren tachtig van de vorige eeuw [men denke aan de ondergang van de scheepsbouw] in onvoldoende mate in geslaagd een nieuwe innoverende maakeconomie op te bouwen. De leading industriële sector was in de laatste 'booming' vijftien jaar vóór 2008 de bouw, maar de bouw kan niet blijvend als stuwende industriële sector fungeren. Toen andere stuwende sectoren in het afgelopen decennium uiteenspatten [van de ICT-bel tot de financiële bel] was het over de hele linie einde verhaal. De fysieke weerslag van de ontstane overcapaciteit zien we in de enorme leegstand van name in de bedrijfsgebouwen. SP-Parlementariër Paulus Jansma wees er mede in dit verband op 22 november op dat kantoren veel te hoog in de boeken staan. In welke richting moeten we fundamentele technologische vernieuwingen zoeken die nodig zijn voor een opleving? Onze Oosterburen zijn met het afzweren van de kernenergie al veel sterker gericht op duurzame energie- en voedselproductie dan Nederland. Zou hier de derde poot van de krimp -krimp van het land door meer ruimte te geven aan waterdynamiek- zich misschien juist als blessing in disguise kunnen ontpoppen? De Nederlandse delta ,proeftuin voor duurzame energie- en voedselproductie, als voorbeeld voor en exportartikel naar andere dichtbevolkte deltagebieden in de wereld?